

Niepsychotyczne zaburzenia psychiczne wśród recydywistów penitencjarnych

Klaudia Łuczak

Zakład Karny we Wronkach jest zakładem zamkniętym przeznaczonym dla recydywistów penitencjarnych. Oddział terapeutyczny mieszczący się w pawilonie F składa się z trzech oddziałów dla skazanych z niepsychotycznymi zaburzeniami psychicznymi lub upośledzonych umysłowo. W styczniu 2013 roku znajdowało się na nim 112 skazanych. W budynku mieści się także oddział dla skazanych uzależnionych od środków psychoaktywnych i odurzających. Badania w wyżej wspomnianej jednostce przeprowadzałam od stycznia do początku maja 2013 roku. Celem mojego badania było wykazanie, czy istnieje zależność pomiędzy czynem karalnym a posiadanym przez skazanego zaburzeniem osobowości, dlatego też analizowałam akta pod kątem uzyskania takich informacji. Zdobyty przeze mnie materiał został oparty również o wiedzę pracującej tam kadry terapeutycznej¹.

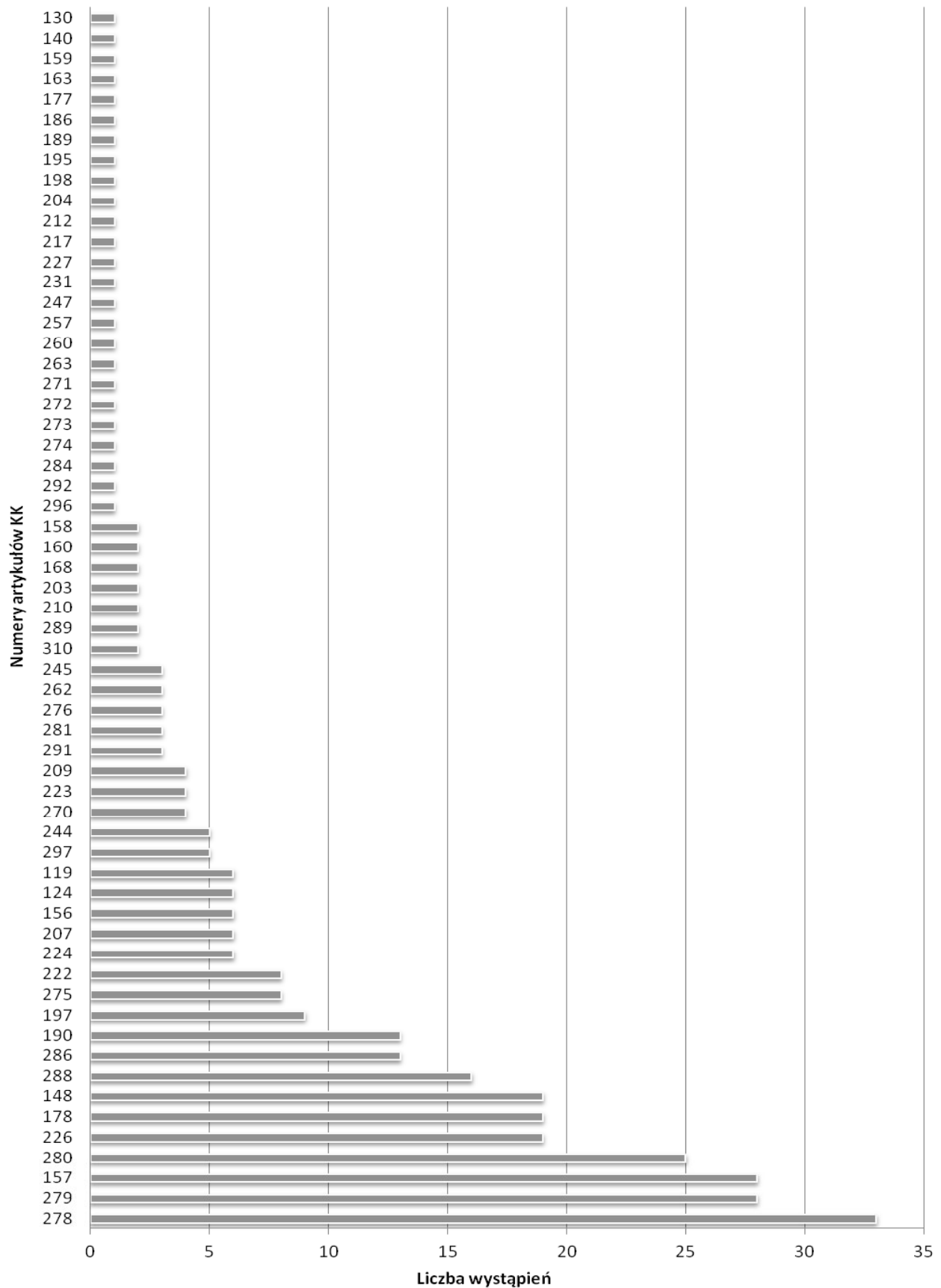
Warto mieć na uwadze fakt, że więźniowie posiadają nie tylko długą historię przestępczą, związaną z wieloma popełnionymi czynami zabronionymi prawem, ale również są głęboko zaburzeni, co znacznie utrudnia im funkcjonowanie psychospołeczne.

Jak pokazują poniższe dane liczbowe, przedstawione także na wykresie, najczęściej występujące czyny karalne zostały uwzględnione w takich artykułach jak: art. 278 (przywłaszczenie cudzej rzeczy ruchomej) – 33 razy, art. 279 (kradzież z włamaniem) – 28 razy, art. 157 (naruszenie czynności narządu ciała lub rozstrój zdrowia) – 28 razy, art. 280 (kradzież z użyciem przemocy, grózb) – 25 razy, art. 226 (znieważenie funkcjonariusza publicznego lub osoby przybranej mu do pomocy) – 19 razy, art. 178 (popełnienie przestępstwa w stanie nietrzeźwości) – 19 razy, art. 148 (zabójstwo) – 19 razy, art. 288 (niszczenie czyjegoś mienia) – 16 razy, art. 286 (doprowadzenie kogoś do niekorzystnego rozporządzenia mieniem w celu osiągnięcia korzyści majątkowej) oraz art. 190 (groźby, nękanie) – 13 razy. Wszystkie te przestępstwa wystąpiły łącznie 344 razy².

¹ K. Łuczak, Praca licencjacka, *Zaburzenia osobowości skazanych na przykładzie Zakładu Karnego we Wronkach – skuteczność resocjalizacji więźniów z oddziału terapeutycznego*, Poznań 2013, s. 36.

² Tamże, s. 38-39.

Liczba wystąpień określonego artykułu KK

Wśród skazanych przebywających na oddziale terapeutycznym Zakładu Karnego we Wronkach zauważalnych jest bardzo wiele zaburzeń osobowości, a także elementów, które odgrywają znaczącą rolę w procesie jej kształtowania się. Nie są one jednak klasyfikowane według podstawowych kryteriów diagnostycznych DSM-IV i ICD-10. Całość zabranego przeze mnie materiału w tym zakresie przedstawiam w poniższej tabeli. Łącznie u skazanych występuje 416 zaburzeń³.

Biorąc pod uwagę całą grupę skazanych znajdujących się na oddziale terapeutycznym, najczęściej pojawia się: Zespół Zależności Alkoholowej bądź uzależnienie od środków psychoaktywnych – 75 razy, zaburzenia emocji – 68, obniżona sprawność intelektualna – 62 razy, osobowość dys socjalna – 61 razy, zaburzenia osobowości na podłożu organicznym – 56 razy, nadpobudliwość – 54 razy oraz zespół paranooidalny – 12 razy.

Numer pozycji na wykresie	Rodzaj zaburzenia	Liczba wystąpień
1	ZZA i/lub uzależnienie od środków psychoaktywnych	75
2	zaburzenia emocji	68
3	obniżona sprawność intelektualna	62
4	osobowość dys socjalna, nieprawidłowa	61
5	zaburzenia osobowości na podłożu organicznym	56
6	nadpobudliwość, impulsywność, agresja	54
7	zespół paranooidalny	12
8	schizofrenia	7
9	zaburzenia lękowo-depresyjne	6
10	charakteropatia	6
11	psychopatia	2
12	psychotyczne zaburzenia osobowości	2
13	historioniczne zaburzenia osobowości	1
14	osobowość typu borderline	1
15	zaburzenia afektywne dwubiegunowe	1
16	zaburzenia hipomaniakalne	1
17	osobowość narcystyczna	1

Na funkcjonowanie skazanych duży wpływ mają też zaburzenia zachowania i adaptacyjne oraz degradacja osobowości na podłożu organicznym, na skutek zdiagnozowanego u niektórych więźniów Zespołu Zależności Alkoholowej oraz uzależnienia od środków psychoaktywnych. Muszę także nadmienić, że dla bardziej wnikliwej analizy, potraktowałam odrębnie

³ K. Łuczak, dz. cyt., s. 41-42.

charakteropatię od psychopatii (charakteropatia + socjopatia = psychopatia), które są zaburzeniami zachowania na podłożu organicznym, wymieniłam także psychotyczne zaburzenia osobowości, w skład których wchodzi zaburzenia afektywne dwubiegunowe, schizofrenia, zespół paranoidalny czy zaburzenia hipomaniakalne (mogą być symptomem wczesnego stadium choroby afektywnej dwubiegunowej). Trzeba mieć na uwadze fakt, że wiele zaburzeń pojawia się dopiero w warunkach izolacji, bądź na skutek uzależnienia i organicznych zmian w CUN⁴ lub OUN⁵.

Poniższe dane statystyczne prezentują procentowe występowanie zaburzeń wśród populacji znajdującej się na oddziale terapeutycznym. Należy zaznaczyć, że u niektórych więźniów występuje więcej niż jedno zaburzenie⁶.

Dane statystyczne:

83 %- uzależnienia
 75 %- zaburzenia emocji
 69 %- obniżona sprawność intelektualna
 68 %- osobowość dyssocjalna
 62 %- zaburzenia osobowości na podłożu organicznym
 60 %- nadpobudliwość, impulsywność i agresja
 32 %- psychotyczne zaburzenia psychiczne
 13 %- zespół paranoidalny
 8 %- schizofrenia
 7 %- charakteropatia, zaburzenia lękowo- depresyjne
 2 %- psychopatia
 1 %- historioniczne zaburzenia osobowości, osobowość typu
 borderline, zaburzenia afektywne dwubiegunowe,
 zaburzenia hipomaniakalne, osobowość narcystyczna

Zależność między popełnionym czynem a konkretnym zaburzeniem osobowości

W poniższej tabeli przedstawiam 37 najczęściej występujących par zaburzenie – czyn karalny, które pojawiły się 10 lub powyżej razy. Łącznie powstały 362 kombinacje, co daje 1240 wystąpień danych zaburzeń z określonym artykułem. Najczęściej pojawiającą się parą jest art. 278 razem z ZZA⁷ i/lub uzależnieniem od środków psychoaktywnych – 24 razy, art. 279 razem z ZZA i/lub uzależnieniem od środków psychoaktywnych – 20 razy, art. 278 wraz z nadpobudliwością, impulsywnością, agresją – 19 razy, art. 157 z ZZA i/lub uzależnieniem od środków psychoaktywnych – 19 razy, art. 157 i zaburzenia emocji – także 19 wystąpień oraz art. 278 z obniżoną sprawnością intelektualną – 18 razy, a z zaburzeniami emocji również 18 wystąpień. Oto całość zebranego materiału w tym obszarze⁸.

⁴ Centralny Układ Nerwowy lub Ośrodkowy Układ Nerwowy.

⁵ L. Cierpiałkowska, *Zaburzenia osobowości w modelach medycznych i psychologicznych*, [w:] *Psychologia zaburzeń osobowości, wybrane zagadnienia*, L. Cierpiałkowska (red), Poznań, 2004, s. 13-14.

⁶ K. Łuczak, dz. cyt., s. 43.

⁷ Zespół Zależności Alkoholowej.

⁸ Tamże, s. 43-45.

Numer pozycji na wykresie	Numer artykułu KK	Występujące zaburzenie	Łączna liczba wystąpień
1	278	ZZA i/lub uzależnienie od środków psychoaktywnych	24
2	279	ZZA i/lub uzależnienie od środków psychoaktywnych	20
3	278	nadpobudliwość, impulsywność, agresja	19
4	157	ZZA i/lub uzależnienie od środków psychoaktywnych	19
5	157	zaburzenia emocji	19
6	278	obniżona sprawność intelektualna	18
7	278	zaburzenia emocji	18
8	278	zaburzenia osobowości na podłożu organicznym	17
9	279	zaburzenia emocji	17
10	157	obniżona sprawność intelektualna	17
11	226	ZZA i/lub uzależnienie od środków psychoaktywnych	16
12	278	osobowość dys socjalna, nieprawidłowa	15
13	279	obniżona sprawność intelektualna	15
14	279	nadpobudliwość, impulsywność, agresja	15
15	280	ZZA i/lub uzależnienie od środków psychoaktywnych	15
16	157	nadpobudliwość, impulsywność, agresja	15
17	226	nadpobudliwość, impulsywność, agresja	14
18	280	obniżona sprawność intelektualna	14
19	280	nadpobudliwość, impulsywność, agresja	14
20	157	osobowość dys socjalna, nieprawidłowa	14
21	288	obniżona sprawność intelektualna	13
22	279	zaburzenia osobowości na podłożu organicznym	13
23	280	osobowość dys socjalna, nieprawidłowa	13
24	280	zaburzenia emocji	13
25	157	zaburzenia osobowości na podłożu organicznym	13
26	148	ZZA i/lub uzależnienie od środków psychoaktywnych	13
27	178	obniżona sprawność intelektualna	12
28	178	zaburzenia emocji	12
29	288	zaburzenia osobowości na podłożu organicznym	12
30	288	ZZA i/lub uzależnienie od środków psychoaktywnych	12
31	279	osobowość dys socjalna, nieprawidłowa	12
32	148	zaburzenia emocji	12
33	178	ZZA i/lub uzależnienie od środków psychoaktywnych	11
34	190	ZZA i/lub uzależnienie od środków psychoaktywnych	10
35	226	osobowość dys socjalna, nieprawidłowa	10
36	148	zaburzenia osobowości na podłożu organicznym	10
37	148	osobowość dys socjalna, nieprawidłowa	10

Zebrane przeze mnie dane wykazują, iż nie istnieje większa zależność pomiędzy określonym czynem a zaburzeniem, ponieważ pary czyn karalny- zaburzenie występują w 1240 konfiguracjach. Przeciętnie jeden skazany popełnił 3 czyny karalne i posiada 4 zaburzenia. Być może, gdyby badania zostały przeprowadzone wśród grupy odbywającej karę po raz pierwszy, udałooby się uzyskać odpowiedź na pytanie, czy istnieje zależność między czynem karalnym a zaburzeniem⁹.

Zakończenie

W Zakładzie Karnym we Wronkach zostali osadzeni recydywiści penitencjarni, którzy pokazują przez swą wielokrotną karalność, iż w ich przypadku proces resocjalizacji nie przyniósł zamierzonych korzyści. Ich droga przestępcza ukształtowała się głównie na podstawie „wychowania” w różnego rodzaju placówkach i instytucjach, do których trafiali w konsekwencji popełnianych przez nich czynów, co świadczy o tym, że nie potrafią prawidłowo funkcjonować w warunkach wolnościowych.

Ponadto, biorąc pod uwagę posiadane i nabyte przez nich niepsychotyczne zaburzenia psychiczne (na skutek zmian organicznych spowodowanych nadużywaniem alkoholu czy substancji psychoaktywnych lub ujawnione w warunkach więziennych) można rzec, że skuteczność procesu uspołeczniania bywa znacznie utrudniona.

W wielości przypadków, oprócz zaburzeń osobowości występują upośledzenia i głębokie uszkodzenia centralnego układu nerwowego, co wskazuje na fakt, że nie można zmienić uszkodzonych struktur mózgu, a więc również i osobowości. Ze względu na występowanie niepełnosprawności intelektualnej, skazani ci myślą na poziomie konkretnym, mało abstrakcyjnym, mają zawężone potrzeby rozwojowe, edukacyjne, a co się z tym wiąże – nie chcą podejmować leczenia. Co więcej, choć czasem może nam się wydawać, że u skazanego nastąpiła poprawa w funkcjonowaniu, to jednak bardzo często występują fazy reemisji choroby, mimo oddziaływań i stymulacji farmakologicznej. Nie sposób nie zwrócić uwagi na zachowania o charakterze instrumentalnym, manipulacyjnym, co znacznie wpływa na utrudnianie pracy kadry terapeutycznej.

Biorąc pod uwagę powyższe fakty można uznać, że rezultaty starań, czy oddziaływań terapeutycznych są niewielkie, w małym stopniu jedynie przynoszą zamierzone korzyści. Skazani nie uczestniczą w terapiach, w związku z czym praca nie przynosi zamierzonych efektów. Często przerzucają odpowiedzialność na innych, bywają agresywni w stosunku do personelu. Ponadto wielość i długość wyroków oraz zaburzeń, związanych także z obniżonym intelektem wpływa na negatywną bądź niepewną prognozę resocjalizacyjną. Pomimo zakończenia kary, osoby te nie są odpowiednio przygotowane do opuszczenia więzienia. Myślę, że warto byłoby zastanowić się nad powyższym problemem i być może wdrożyć nowe metody działań oraz poszerzyć zakres badań dotyczących osób zaburzonych na oddziałach terapeutycznych¹⁰.

⁹ Tamże, s. 47.

¹⁰ Tamże, s. 49-50.

Tytuł angielski

The dependence between offence and the personality disorder from recidivists of penitentiary

Streszczenie

Informacje zawarte w artykule pochodzą z własnych badań przeprowadzanych na oddziale terapeutycznym w Zakładzie Karnym we Wronkach. Tekst stanowi próbę wyjaśnienia, czy czyn karalny popełniony przez recydywistę wynika z posiadanych przez niego zaburzeń oraz czy dane zaburzenie osobowości może determinować typ popełnianych przestępstw. Artykuł wzbogacony został o zestawienie w/w wyników badań oraz o ich interpretację. Informacje zawarte w artykule pochodzą z własnych badań przeprowadzanych na oddziale terapeutycznym w Zakładzie Karnym we Wronkach. Tekst stanowi próbę wyjaśnienia, czy czyn karalny popełniony przez recydywistę wynika z posiadanych przez niego zaburzeń oraz czy dane zaburzenie osobowości może determinować typ popełnianych przestępstw. Artykuł wzbogacony został o zestawienie w/w wyników badań oraz o ich interpretację. Informacje zawarte w artykule pochodzą z własnych badań przeprowadzanych na oddziale terapeutycznym w Zakładzie Karnym we Wronkach. Tekst stanowi próbę wyjaśnienia, czy czyn karalny popełniony przez recydywistę wynika z posiadanych przez niego zaburzeń oraz czy dane zaburzenie osobowości może determinować typ popełnianych przestępstw. Artykuł wzbogacony został o zestawienie w/w wyników badań oraz o ich interpretację.

Summary

The information contained in the article come from their own testing on the ward therapeutic Prison Wronki. The text is an attempt to explain whether an offense committed by a recidivist result of having his disorder and whether the personality disorder may determine the type of crime committed. Article enriched with the test results and their interpretations.

O autorze

Klaudia Łuczak – Studentka II stopnia kierunku pedagogika, specjalność resocjalizacja. Sądowy Kurator Społeczny. Wolontariuszka w Zakładzie Poprawczym w Poznaniu. Członek Koła Naukowego Studentów Resocjalizacji „Dwa światy”.

Zajmuje się sekcją teatralną – utworzyła nową grupę teatralną, w obrębie Koła, realizującą jej autorski scenariusz przedstawienia profilaktycznego, wystawianego w różnych placówkach resocjalizacyjnych i opiekuńczo-wychowawczych. Zainteresowania: kryminologia, psychologia, muzyka.

